

איזהו נשך פרק המישי בבא מציעא

סב.

עין משפט
נר מצוה

(א) ועי' תוס' ע"ז ו. ד"ה והשאלה (ב) ב"ק לד: ק"ב (תוס' ספ"ה), (ג) ו' נשכח ל' ושי"ק (ד) ב"ק לד: (ה) ג"ז שם פנהדרין פה. יצמות כב: ולעיל מח: ז"ב ד. מוסת ח: (ו) ג"ז שם חגיגה כו., (ז) ויצממות איתא דרב פפא ובמגנה איתא דרב ובמנהדרין וב"ק איתא כדאמר רב פנחס בשעשה, (ח) ו"ב"ק לד: (ט) ויצממות לח: ושי"ק, (י) ונקמן ע"ה, (יא) ונקמנו איתא רבא, (יב) פי' ועי' רבית בזה לידו. רש"י (ט) ו"ל דהכי,

והי אחיך עמך. רישיה דקרא צרצית אס ישאו שניהם ימוסו. כלמא שאין מספיק לשניהם: ואס ישפה האחד מגיע לישוב. וימצא מים: עמך. חייך קודמין: אינהו הוא דאין חייבין להחזיר. כדמלכה (ז) רבה דהגזול בתרא (ב"ק דף ק"ג).

וחי אחיך עמך לדידיה הוא דאחריה רחמנא אהדר ליה דניח בהדך דסיפיה דקרא ארישיה קאי אל תקח ואס לקחת החזר אצל צרייה לא אזהר: דנין הוא כו'. כרבי יוחנן דהאי וחי אחיך לכד"ע: המסוים. שניכר שהוא גזול ואביהם זכור זה לקלון: דר' פנחס בסוף חומרי בקדוש (תניגה דף טו.). גולגולן קריס להו. בתמיה: פוטרין אס המלוה ואס הערב. מן לא תעשה ומלקוח: מפני שיש כהן קוס עשה. והוא ליה לאו היתק לעשה: קומו אהדורו. כדאמרין אל תקח ואס לקחת החזר וחי אחיך: לאו בני אהדורו נינהו. וחי אחיך לכד"ע: לא לעולם אימא לך אס גבה דצרי הכל אינו ממוקן בצורה מן המלקוח דאין כהן ייתק לעשה והאי דתני פטורין בשלא גבו דהתם לא הואי אלא שומא בעלמא ששמו עליו נשך על ידי תנאי ואמו רבי נחמיה ור' אלעזר לנימיר דלא תשימונו עליו נשך דקאמר רחמנא לאו אשומא גרידמא קפיד אלא אשומא הבא ליה גיבוי וכל כמה שלא גבו איכא קום עשה לקרועי שטרא. והשמתא קפדין ואזיל פטורין בשלא גבו מאי קסבר כו': כגזוי דמי. שהרי שיעבד לו קרקעומו על הקרן ועל הרצית: עבדו לאיסורייהו. וקריעתו הוא השבתו ואס גבו נמי הוו מיחייבי ליה להאדורי: לא עבד כלום. ומאן פליגי עלייהו: לעולם לאו כגזוי דמי. ואשומא גרידמא מחייב ליה תנא קמא: דסנ כו'. ואי אמרת לא מחייב עבד גבזו בשלמא כולה עבדי מעשה בגבייתו מלוה גובה מן הערב והערב מן הלוה הלוה נתן ציד המלוה ועבר בלא תשיך (דברים כג) אלא עדים מאי עבדו: אלא לאו משום שומא. הלכך מלוה וערב נמי מתחלתו חייבין משום שומא: צדיניהם. של אומות שלא נאסר להם רבית: מוציאין מן הלוה למלוה. אס אין לו משכון ע"י תנאי שצנייהם כגון רבית קלוזה: צדיניהם. אס גבה מחזירין לו כרי אלעזר. ולקמיה פריך ליה מאבק רבית דצדיניהם מוציאין וצדיניהם אין מחזירין: כל צדיניהם אין מוציאין. מפרש לקמן: וצדיניהם אין מחזירין. את העודף ציוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין דהא אבק רבית הוא: אינהו צורם פקדון אסו לידיה. אינהו כי מגבו סאה בראה מן הלוה למלוה לאו בתורת רבית קא מגבו ליה אלא בתורת פקדון הוא צדיניהם דהא סאה מסר לו צידו וכי אמר רב ספרא למילתיה הכי אמרה

הגהות הב"ח

(א) גבי כי הכי דניח בהדך ור' יוחנן: (ב) שם אכן חייבין להחזיר אינהו הוא דאין חייבין להחזיר אס אבדו חייב להחזיר אס אבדו חייב להחזיר: (ג) שם ומאי נייהו: (ד) שם כגזוי דמי הא כ"ל ואת ר' נחמך:

גליון הש"ס

נפ' א"ל רבינא דרב אשי. עיין לקמן סו ע"ה תוס' ד"ה פירי ודף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא ודף קד ע"ב ברש"י ד"ה מאי קאמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה תנאי. כפי ריבין כו'. ג"כ וד"ה נ"י אבל הרשב"א כתב כמות' (ועמ"ש רבינו צ"ח ס"י קס"א ס"ק י'):

וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניח (א) ורבי יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביר ליה מבעי ליה לכדתניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מומב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחיך (ב) עמך חייך קודמים לחיי חבירך מיתבי (ג) הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שיודעים שהן של רבית אינן חייבין להתזרזר (ד) הא אביהן חייב להתזרזר ברין הוא דאבותהו נמי לא מיחייב להתזרזר ואיירי דקא (ה) בעי למתני סיפא (ו) הניח להן אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להתזרזר כבוד אביהם תני נמי רישא בדריהו והני מפני כבוד אביהם מו מיחייבי קרי כאן (ז) ונשיא בעמך לא תאר (ח) בעושה מעשה עמך כדאמר ר' פנחס משמיה (ט) דרבא בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה י' שלא הספיק להתזרזר עד שמת (י) מיתבי הגולגולן ומלוי רבית אע"פ שגבו מחזירין גולגולן מאי אע"פ שגבו איכא אי גזול גזול אי לא גזול גולגולן קרית להו אלא אימא גולגולן (יא) מאי ניהו מלוי רבית אע"פ שגבו מחזירין תנאי היא דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב הפוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום עשה מאי קום עשה לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורו נינהו לא מאי קום עשה לקרוע שטרא מאי קסבר אי קסבר (יב) שטר העומד לגבות כגבוי דמי (יג) והא עברו איסורייהו ואי לאו כגבוי דמי הא לא עבוד ולא כלום לעולם קסבר שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי והא קא משמע לן דשומא מילתא היא הכי נמי מסתברא דתנן י'ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים בשלמא כולהו עבוד מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא שמוע מינה דשומא מילתא היא ש"מ אמר רב ספרא כל שאילו בדיניהם מוציאין מלוה למלוה בדיניהם אין מוציאין מלוה למלוה א"ל אביי לרב יוסף וכללא הוא והרי סאה בסאה דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדיניהם אין מחזירין ממלוה ללוה אמר ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידיה א"ל רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא גבייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדיניהם

אי עשה תשובה מאי בעי גביה. למ"ד רבית קלוזה יולאה צדינין פריך שפיר דהיה לו להחזיר ואפילו למאן דאמר אינה יולאה מ"מ הוה לו להחזיר משום לעו וזושת וכיון דלא חשש גס צניו אין להס לחוש לכבודו: גזרין מאי אע"פ שגבו איכא. וא"ת דאף על פי שגבו משום מלוה צרצית נקטי' וי"ל דא"כ גולגולן למאי תננהו פשיטא דמחזיר להכי איצטריך ליה לשנויי גולגולן מאי ניהו מלוי צרצית:

תנאי היא. וא"ת דהגזול (ב"ק דף ק"ג:) משני דמחזירין ללכת ידי שמים ואמאי לא משני נמי הכא הכי והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא וי"ל דהכא קאמר אליבא דר' יוחנן ולדידיה דאמר אינה יולאה צדינין אף ללכת ידי שמים אינו נריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא וסוגי' דהתם אתי כההוא תנא דאית ליה יולאה צדינין דפריך אההיא צרימא דסצרה דמן התורה מחזירין אלא משום מעשה שהיה תקנו דאין מחזירין ופריך מהך צרימא דהויה לאחר התקנה ותנאי דהכא נתלקן אס יולאה צדינין מן התורה וללא אס כפי' ריבין' פירש לעיל למורה יתן שיש לו להחזיר מיראת שמים ולא להשזון על פי צית דין:

לא מאי קום עשה לקרועי שטרא. פרש"י וכולהו סבירא להו כותמיה דר' יוחנן דאי גבו אין מחזירין דמו ליכא קום עשה לאהדורי רבית ופלוגמיהו בלא גבו וקשה דמעיקרא פריך אדר' יוחנן ומשני תנאי היא ופלוגמיהו צרצית יוחנן ודחי דכולהו סבירא להו כותמיה כל שכן דאמר ליה שפיר טפי וי"ל דמעיקרא ודאי סבר דפליגי בלאו דואל תקח מלמנו נשך ופליגי צרצית יוחנן ורבי אלעזר ומסיק דכולהו אית להו דר' אלעזר ולא לקי אלאו דאל תקח משום דניתק לעשה הוא בהשגחה אצל פליגי בלאו דלא תשימונו והיכא דלא גבה עדיין הרצית דמ"ק סבר מד כשנכתב השטר נגמרה השומא והו כאלו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימונו ור' נחמיה ורבי אלעזר (צ"ח) סברי לאו דשומא מתלא מלי וקאי שאס יקרע השטר קודם שיגבה פטור והמקשה לא הצין יפה טעמו ופריך אי כגזוי דמי כו' ואי לאו כגזוי דמי אמאי חייב לרבנן ומשני לאו כגזוי דמי וטעמיהו דרבנן דסצרי משעת כתיבה נגמרה השומא וא"ת והיכי ס"ד מעיקרא דפליגי באל תקח הא אמרינן לקמן (דף עה:) דערב אינו עובר אלא משום לא תשימונו בלבד וי"ל דהיינו כשהערב לא קבל רבית מן הלוה אצל הכא שהערב קבל רבית מן הלוה ותנו למלוה לכך חייב גס משום אל תקח לת"ק ואס תאמר ואמאי לא דמי דכולהו סבירא להו כר' אלעזר ופליגי אי חייב על לא היתק לעשה אי לאו וי"ל (י) (דהכא) הלכה דפטור ועוד דצריש תמורה (דף ק:) פי' ללכ"ע פטור:

אינהו בתורת פקדון אתא לידיה. דאמר (לקמן דף סג:) מי קדמו חטין באלכבאי כמו כן הייתי שומרם צבית ומורכס ציוקר: לקח

מו א ב ג ד מ"י פ"ד מהל' מלוה וזה הל' ד סג' לאון קג' טו"ע י"ד ס"י קס"א ע"י ו: מו ה מ"י שם הל' ג סג' שם: יו ר מ"י שם הלכה ב וקמ' שם טו"ע שם ס"י קס"א ע"י א:

תורה אור השלם

1 אל תקח מאתו נשך ותרבות ויראת מאליהו וחי אחיך עמך: ויקרא כה לו 2 אלהים הוא אברהם יצחק וישראל ויראת לא תאמר: שמות כב כו

מוסף רש"י

אין חייבין להחזירין. דכתיב והסב את המלה אשר גזל והני לא גזול מדיק, דקמיהו בשניו רשות, וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי (ב"ק צ"ה). וכל דבר המסוים. דכתיב הניכר לרבים זו היא שגול פלוגי והתמה לירשיו (שם). בעושה מעשה עמך. וזה לא עשה מעשה עמו ואין חייבין בצדו (שם). ומאי ניהו מלוי רבית אע"פ שגבו מחזירין. וכ"ש לא גבו דמקריעה שטרא (שם).